

Husdyrbruget i 1917

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

I mine Oversigter over Husdyrbruget i 1914, 1915 og 1916 er det gentagende paapeget, hvorledes Verdenskrigens Følger har grebet virkningsfuldt ind og i høj Grad præget Husdyrholdets hele Fysiognomi, saavel vedrørende dettes Størrelse og Sammensætning, som dets hele Økonomi. Hvad Økonomien angaar, da maa Krigssituationen for Aarene 1915 og 1916 — særlig for sidstnævnte — trods forskellige generende Indgreb — siges at have paavirket den dyriske Produktion vedrørende vort Kvæghold i afgjort gunstig Retning.

Trods stærkt stigende Udgifter til Fremskaffelse af saavel den hjemlige Planteproduktion, der danner Hovedgrundlaget for vore Husdyrs Ernæring og hvis Omdannelse til forædlede dyriske Produkter er Husdyrholdets Hovedopgave, som til Fremskaffelse af indførte Foderstoffer, har Prissligningen paa det færdige Produkt, særlig paa Kød, men ogsaa paa Smør og Ost, fuldt ud kunnet holde Fodslag, og det samlede Kvægholds Balance har saaledes for de nævnte to Aar som Helhed været god, ja delvis endogsaa meget god. Det hjemmeavlede Grovfoder: Roer, Græs, Hø og Halm, til hvilket vort Kvæghold i Følge Sagens Natur har været Hovedaftageren, er af dette blevet betalt med forsvarlige og

saa gode Priser, at der her kun har været Grund til Tilfredshed.

Hvad det sidst tilbagelagte Aar — 1917 — angaar, da adskiller det sig paa meget væsentlige Punkter fra de to forudgaaende Aar — særlig fra 1916. I Aaret 1917 har Krigssituationen formet sig saaledes, at de af denne skabte Forhold har grebet stærkt forstyrrende og hæmmende — ja vi kunde sige brutalt — ind i hele den dyriske Produktion og derved beredt denne saare vanskelige Arbejdsforhold, hvis Følger ikke alene har været ensbetydende med en betydelig Indskrænkning af selve Produktionens Størrelse og Omfang, men som ogsaa har virket nedstemmende paa Produktionens hele Økonomi, dels grundet paa stigende Vanskelighed for Produktionens uhindrede og gode Afsætning, dels og særlig grundet paa Umuligheden af at kunne tilvejebringe og anvende det Hjælpefoder, til hvis rigelige Tilstedeværelse den hidtidige store og lønnende Produktion har været knyttet i udstrakt Grad, og som har muliggjort en Ernæring af vort Kvæghold — særlig i Vinterhalvaaret — der har været ensbetydende med en økonomisk Brug og Omsætning af det hjemmeavlede Foder.

Vanskelighederne meldte sig allerede tidligt i Aaret 1917. Den fra 1. Februar 1917 af Centralmagterne indledede skærpede Krigsførelse i Vesterhavet havde til Følge, at vor Eksport af Fedevarer mod Vest ganske standsede for en Tid, og Eksportnoteringen blev suspenderet, og skønt Eksporten atter — omend under store Vanskeligheder — blev genaabnet, medførte Standsningen et meget betydeligt Prisfald paa Smørret saaledes, at vi først efter flere Maaneders Forløb — omkring ved 1. August — opnaaede samme Afregningstal for Smør, som Noteringen lød paa forinden den skærpede Blokade indtraadte. Denne medførte samtidig en yderligere Indskrænkning af Tilførselen af Foderstofferne, men vi slap dog i saa Henseende jævnt godt over Vinteren uden at lide egentlig Mangel. Kritisk blev Situationen først ved

Amerikas Indtræden i Verdenskrigen, hvilken Begivenhed foraarsagede en absolut Standsning af Tilførsel af Korn og Foderstoffer fra de eneste Kilder for en saadan, der paa de Tider endnu var flydende.

Situationen blev herved overordentlig vanskelig vedrørende en forsvarlig og hensigtsmæssig Ernæring i den kommende Vinter 1917—18 af den paa dette Tidspunkt store Kvægbestand, og den tilspidsedes yderligere ved den usædvanlig ringe Høst i Sommeren 1917 af saavel Kærne, som Halm og Hø.

En yderligere og væsentlig forringende Faktor overfor Kvægholdets gode Økonomi i 1917 var det sildigt indtrædende Foraar, der fulgtes af en meget tør Periode i Maj—Juni og det meste af Juli, hvilket havde til Følge en saa tarvelig Græsning i Forsommeren, som ikke kendt i mange Aar. Endelig var Kødpriserne i første Halvaar stadigt nedadgaaende. De i Aarets sidste Halvdel stærkt stigende Priser paa baade Smør, Kød og Kreaturer bevirkede, at Gennemsnitsprisen paa disse Produkter for 1917, sammenlignet med Prisen paa de Produktionsmidler, der stod til Raadighed, i og for sig har været upaaklagelig. Naar Aaret for vort Kvæghold imidlertid har givet det Hovedresultat, at Ballancen som Helhed bliver utilfredsstillende, da er Hovedaarsagen at søge i den daarlige Græsnings-Sommer og i, at vi i Aarets sidste Halvdel faktisk har været afskaaret fra at kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt stort og samtidig formaalstjenligt økonomisk godt sammensat Foder til vore Malkekøer.

Aaret 1917 har ikke alene udelukket os fra de hidtidige Tilførsler af Foderstoffer, men ogsaa medført, at Handelen med de i Landet værende Beholdninger af Foderkorn og Oljekager har været stærkt begrænset og delvis en Tid helt forbudt. 1917 har saaledes paa væsentlige Punkter været en Modsætning til 1916. Vi har for Alvor faaet at føle, hvad den frie Omsætning, en uhindret Ind- og Udførsel, betyder for et Erhverv, og i hvilken Grad Nutids-Samfundenes gode Trivsel er af-

hængig af fri Samfærdsel og fri Vareudveksling Landene imellem. Landbruget har følt dette og de øvrige Erhverv i lige Maade.

Trods betydelige af de danske Landmænd bragte Ofre, har det ikke været muligt gennem 1917 at opretholde vort hidtidige Forhold til det engelske Marked vedrørende vor Smørhandel. — Forhaabentlig vil vi atter efter Krigen kunne generobre det engelske Marked for vort gode danske Smør; midlertidigt er det engelske Marked uden større Betydning. Skulde dette ikke lykkes i det tidligere Omfang, vil der vel kunne blive Udvej paa anden Maade for en lønnende Afsætning af dette vort hidtidige Hovedprodukt.

Kvæghandelen i 1917 har været undergivet store Prissvingninger, og den har jo fremdeles været monopoliseret. Trods de indtil 1. August opretholdte Klassepriser for Kvæg til Eksport til Centralmagterne, var Priserne i Virkeligheden stadigt dalende, fordi Klassifikationen blev skærpet mer og mer. Fra 1. August gik Prisskalaen 10 Øre ned, og fra det Tidspunkt og til 1. Oktober var vi herhjemme prisgivet Køberne. Vi stod med forholdsvis store Besætninger, og Udsigten til en daarlig Høst i Forbindelse med, at vi var afskaarne fra Tilførsel af Foderstoffer udefra, nødvendiggjorde en betydelig Reduktion af Besætningen, inden Vinterfodringen tog sin Begyndelse. Dette gav overfyldte Markeder. Handelsmænd og Slagtere beregnede sig selvfølgelig en klækkelig Avance, og Producenterne var daarligt stillede. Men omkring 1. Oktober indtraadte der en Reaktion. Hjemmeforbruget bliver nu — grundet paa følelig Mangel paa Flæsk — en Faktor, der spiller stærkt ind; Handelen bliver livligere, Nervøsiteten hos Producenten har fortaget sig. Hjemmeforbruget bliver en kraftig Konkurrent til Monopolopkøbene, og Klassificeringen bliver mildere og mere rationel, hvortil det fra dansk Side nedsatte Tilsynsudvalg med Eksportmarkederne har ydet sit meget gode Bidrag; det vil i Virkeligheden sige en

Prisforhøjelse over hele Linjen, der ogsaa i paagældende Periode med al ønskelig Tydelighed afspejler sig i den københavnske Kødnotering. Yderligere faar vi ved den ny Overenskomst med Centralmagterne fra 1. December en Stigning paa 9, 9, 10 og 10 Øre for henholdsvis Prima, 1., 2. og 3. Kl. Sidst paa Aaret bliver Efterspørgslen større end Tilbudet, og Aaret ender med særdeles gode Kødpriser, hvilke selvfølgelig ogsaa indvirkede paa Prisen paa magert Kvæg og Kælvekøer.

Om Mængden af udført Smør, Flæsk, levende Kvæg, Kød og Æg og hele denne Udførsels Fordeling, samt om Mængden af indførte Oljekager og andre Fodermidler i 1917, foreligger der ingen officielle Oplysninger, og Belysningen af hele dette for en Oversigt over Husdyrbrugs Vilkaar og Rørelser saa betydningsfulde Forhold maa vi saaledes give Afkald paa ogsaa for det forløbne Aar.

Det er jo imidlertid en ganske given Sag, at saavel Mængden af udført Smør, som af Flæsk, for 1917 maa være meget stærkt nedadgaende. At den samlede Smørproduktion er gaaet betydelig ned er en Selvfølge, dels som Følge af en — omend ikke særlig stor — yderligere Nedgang i Koantallet, dels og navnlig som en Følge af, at Mælke- og Smørudbyttet pr. Ko for 1917 er reduceret stærkt, grundet paa den tarvelige Sommergræsning og i Mangelen paa Oliekager og Kraftfoder i det hele. Dette, i Forbindelse med et paa Grund af Margarinefabrikationens Ophør øget Hjemmeforbrug af Smør, maa nødvendigvis have medført en meget betydelig Nedgang i vor Smøreksport i 1917. For Aarets sidste Maaneder kan den producerede Mælkemængde her i Landet kun anslaaes til højst 60 pCt. af, hvad den plejer at være paa tilsvarende Tid under normale Forhold.

Derimod har vi jo atter haft en meget stor Eksport af baade Kvæg og Kød, og da Aarets Gennemsnitspriser for baade Smør og Kød har været upaaklagelige og i Aarets sidste Maaneder særdeles høje, er den samlede

Værdi af disse to Kvægavlsprodukter trods alt meget betydelig.

Hvad Flæskeeksporten angaar, da er denne i Aarets Løb reduceret til noget ret ubetydeligt, som en Følge af Svinebestandens stadige og stærke Reduktion. I og for sig har Flæskepriserne været gode, men Forholdene har paa mange Maader umuliggjort Flæskeproduktionen; de standsede Tilførseler af Foderstoffer, af Korn og Majs, har jo endnu i langt højere Grad end over for Kvægholdet virket hæmmende paa Svineproduktionen, idet Svinet paa Ernæringsomraadet er en stærk Konkurrent til Menneskene.

Vinterfodringen i Vinteren 1916—17

blev i det hele gennemført ret tilfredsstillende, men dog med store Forskelligheder i Henhold til Roeavlens Størrelse. Denne var i en stor Del Landbrug for ringe i 1916, og her kneb det at komme igennem. Dels blev det daglige Roefoder i saadanne Brug alt for lille, dels slap Roerne alt for tidligt op. Vi vilde med Hensyn til vort Kvægs gode økonomiske Underhold i Vinterhalvaaret og Foraarstiden være komne et langt Stykke frem, om vi ikke alene fra Indbinding til Udbinding kunde give et betydeligt dagligt Roefoder — ikke under 35 kg pr. Ko — men ogsaa havde saa mange Roer, at vi indtil 1. Juni eller Midten af Juni eller længere kunde vedblive at give vore Malkekøer Roer ved Siden af det æggehviderige og letfordøjelige Græs. Det vilde give en god Fodersammensætning, og det vilde spare Græs til Høavl, hvilket sidste Forhold i disse Aar og særligt i indeværende vilde være af overordentlig Betydning. Den strenge Kulde i de egentlige Vintermaaneder efter Jul tærede stærkt paa Foderbeholdningerne og mindskede paa Mælkeudbyttet. Heldigvis havde man gennemgaaende rigelige Mængder af Halm og Hø, men det viste sig atter, som altid efter et fugtigt Aar, at »Forslaget«

i Straafoderet var forholdsvis ringe. Den megen Fylde opnaaes tildels kun paa Bekostning af Kvaliteten. Derfor fik de rigelige Beholdninger gennemgaaende ogsaa Ben at gaa paa, thi Foraaret indfandt sig sent i 1917.

Kraftfoderforbruget.

Om dettes Størrelse i 1917, i Henhold til Indførslerne, kan vi lige saa lidt anføre statistiske Data, som vedrørende Udførselen af Landbrugsprodukter. Men desuagtet er det en fastslaaet Kendsgerning, at Kraftfoderforbruget i 1917 har været saa lille, som ikke i mange, mange Aar, af den simple, men afgørende Grund, at vi har været afskaaret fra at skaffe os det. Vore vestlige Kilder for denne Tilførsel, der hidtil havde staaet os aabne i Krigsaarene — de østlige stoppede jo straks i Krigens Begyndelse — stoppedes i 1917. Døren blev drejet i Laas! I 1916 havde vi Vanskeligheder at overvinde i saa Henseende; en stærk Begrænsning af Oliekagesorterne, meget høje Priser grundet paa Fragtfordyrelser i stor Stil hæmmede Brugen, men trods alt dette fik vi dog Kagerne, og det var Hovedsagen. Men helt anderledes i 1917. Da kunde det købte ikke skaffes frem! Den udvidede Blokade vanskeliggjorde og fordyrede i høj Grad Føderstofftilførselen allerede tidligt paa Aaret. Senere bevirkede Amerikas Indtræden i Krig, at Tilførselen af saavel Korn som Oliekager helt standsede. — Det gik ganske godt Vinteren igennem; der var jo Beholdninger, og der kom stadig Tilførseler af baade Oliekager og Majs — om end stærkt begrændsede, og i Henhold til en Kundgørelse af 1. Februar 1917 blev det forbudt at forsyne sig med Oliekager og Majs for mere end 14 Dage ad Gangen. I August standsedes al Udlevering og Salg af Foderkager og Foderblandinger, hvilke Bestemmelser blev staaende ved Magt Aaret ud, indtil der foretoges en Rationering af de væ-

rende Oliekagebeholdninger med 25 kg pr. Ko og drægtig Kvie.

Prisen paa Foderstoffer var i jævn Stigning fra Aarets Begyndelse, men Majsnoteringerne stoppede allerede op i Marts, Oliekagenoteringen i Juli. For den Del af Aaret, hvor der overhovedet falbødes Foderstoffer med officiel Notering, var Priserne efter Jydsk Andelsfoderstofforretnings Gennemsnitspris (Lagerpris i Aarhus) pr. $\frac{1}{2}$ kg:

	1914	1915	1916	1917 (Januar—Juli).
Texaskager (53 pCt.)	7.4 Ø.	11.8 Ø.	14.15 Ø.	17.5 Ø. (Stign. fra 1914—17 = 136 pCt.).
Majs (amerikansk).	—	10.3 -	11.40 -	11.7 -
Byg.....	7.3 -	10.4 -	12.20 -	13.4 -
Soyakager.....				17.0 -
Hørfrøkager.....				17.3 -

1. December 1917 fastsattes der Maksimalpriser paa Oliekager og Foderblandinger. (Se Landbruget i 1917 i Tidsskrift for Landøkonomi, 1. Hefte 1918. Af H. Hertel).

Mælkeudbyttet

i Vinteren 1916—17 kan kun karakteriseres som værende nogenlunde. De høje Priser paa Kraftfoder opfordrede ikke til stærk Brug af dette, hvilket, i Forbindelse med ret knappe Roebeholdninger i mange Landbrug, ganske naturligt maatte trykke Mælkeproduktionen. At denne har været en Del lavere pr. Ko i Vinterhalvaaret 1916—17 end forrige Aar, er der ingen Tvivl om. Den stærke Kulde i Januar—Marts har direkte bidraget til at nedstemme Udbyttet i mange Kvæghold og sandsynligvis indirekte gennem Fodring med frosne eller dog meget kolde Roer. At dette aldrig burde kunne finde Sted, er en Sag for sig! Ser vi herefter paa det gennemsnitlige Mælkeudbytte pr. Ko i hele Aaret 1917, da har dette været betydeligt under de senere Aars. Og Aarsagen hertil ligger jo lige for, nemlig den daarlige

Græsning hele Forsommeren igennem og den saa godt som totale Mangel paa Kraftfoder i Efteraaret og Resten af Aaret.

Foraaret kom sent, og Væksten i Græsmarkerne holdt sig stadig tilbage. En Del Besætninger saas ude i første Uge af Maj, men da var der for lidt Græs. Først omkring Midten af Maj kom der Regn og Varme, der satte Liv i Græsvæksten og medførte almindelig Udbinding, men efter faa Dage meldte der sig baade Kulde og Blæst og senere i Maaneden hæmmede Tørken Vækstbetingelserne i høj Grad, saa de frodige Græsmarker blev hurtig i meget lille Mindretal. Vedvarende Tørke i sidste Del af Maj og i Juni, hvis skadelige Virkninger yderligere fremmedes ved en gennemgaaende meget høj Temperatur, bragte Græsmerkernes Ydelse ned til et meget ringe Minimum for Landet som Helhed. Gunstigt stillet var flere Egne i Jylland og paa Fyn, hvor dels enkelte Tordenbyger, dels en mere udbredt om end ikke bundblødende Regn ved St. Hansdags Tid friskede op, men først den 19. Juli fik vi en blødende Landeregn, der atter gav Grøde til de afsvedne Græsmarker, og da der kom megen Regn i August — der iøvrigt generede Høstens gode Indbjergning — fik vi gennemgaaende en meget god Sensommers- og Efteraarsgræsning, der i det gode Vejr blev godt udnyttet. Dette blev under de forhaandenværende abnorme Forhold af megen Betydning, men var selvfølgelig ikke i Stand til at ophæve de skadelige Virkninger af Forsommerens — særlig Juni Maanedes — Tørke og Hede. Denne bevirkede jo selvfølgelig yderligere, at Høhøsten blev meget ringe — om end af meget god Kvalitet — dette gjaldt først og fremmest Agerhøet, men ogsaa Høsten af Enghø blev lille. Det samme blev Tilfældet baade med Høsten af Vinter- og Vaarsæd, der fyldte usædvanlig lidt, ligesom Kærneudbyttet kun blev 68 pCt. af en Middelhøst; Halmen gav kun 46 pCt. og Høhøsten kun 65 pCt. af Middelhøst.

Aarets bedste Afgrøde blev Roer og Kartofler.

Ogsaa disse Afgrøder led under Forsommerens Tørke, men den altfor sent faldende Regn kom dog tidligt nok til, at Roerne med den betydeligt længere Voksetid kunde udnytte denne næsten fuldt ud. Dette Forhold blev af afgørende Betydning — og navnlig for vore Husdyrs Ernæring i Vinteren 1917—18, ligesom den store Kartoffelhøst blev af meget gunstig og gavnlig Virkning overfor Folkeernæringen. Aldrig har en god Roeavl været af større ernæringsmæssig Virkning end i 1917.

En almindelig Oversigt over den samlede Avl af Foderroer, udtrykt i hkg, giver et samlet Udbytte af 125.5 Mill., hvilket er 5 pCt. højere end Gennemsnittet for 1909—13; paa Øerne ca. 11 pCt. højere, i Jylland ca. 2 pCt. højere end Normalen. Af de enkelte Foderroer er det samlede Udbytte af Gulerødder og Runkelroer lavere end Femaaret 1909—13, særlig for Gulerøddernes Vedkommende (Dyrkningen aftaget), mens det samlede Mængdeudbytte af Kaalroer og Turnips er større, særlig for de førstnævnte (Dyrkningen udvidet, særlig paa Øerne). Hvad Foderroernes Udbytte i hkg pr. Hektar angaar, da var dette for Gulerøddernes Vedkommende betydeligt under Gennemsnittet af 1909—13 (234 mod 280), for Runkelroer over (547 mod 530), for Kaalroer under (444 mod 467) særlig for Øerne, for Turnips og andre Foderroer under (374 mod 400), for Kartoffler over (150 mod 141), og denne Overlegenhed gjorde sig særlig gældende i Jylland. Roernes Tørstofprocent er for 1917 gennemgaaende betydeligt lavere end i 1916 og end Gennemsnittet for 1909—13, særlig paa Øerne, saaledes som nedenstaaende Tal viser:

	1917		1916	
	Øerne	Jylland	Øerne	Jylland
	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof
Runkelroer	11.0	11.3	11.7	12.0
Kaalroer	10.8	12.0	12.1	12.2
Turnips	8.8	8.6	10.0	9.7

Det samlede Høstudbytte for de sidste 3 Aar, sammenlignet med Udbyttet i 1909—13, ser saaledes ud, naar Høstudbyttet omsættes i Afgrødeenheder (1 Afgrødeenhed = 1000 kg Korn, 1000 kg Roetørstof, 1000 kg Kartoffeltørstof, 2500 kg Hø, 5000 kg Halm).

	1917	1916	1915	1909—13	Udbytte i 1917, naar 1909—13 = 100
	Mill. Tons				
Kærneafgrøder ...	1.56	2.08	2.30	2.29	68
Rodfrugter ialt...	1.68	1.65	2.01	1.68	100
Hø	0.47	0.85	0.46	0.72	65
Halm	0.33	0.70	0.57	0.70	46
Ialt	4.04	5.28	5.34	5.39	75

Med denne lille Høst og med faktisk ingen Beholdninger af Kraftfoder, var Udsigterne i Efteraaret 1917 for en Ernæring af vore Kvægbesætninger i Vinteren 1917—18, der blot kunde afkaste en nogenlunde rigelig Produktion, meget smaa. En Reduktion af Besætningen maatte blive nødvendig, og den iværksattes ogsaa i ret betydelig Udstrækning, og i August og særlig September Maaned gik det særligt ud over de unge Dyr; senere formindskedes Tallet af Malkekøer betydeligt.

(Slattes).